

Kort översikt av vuxenutbildningen i Finland

Vuxenutbildning i Finland ges vid mer än 1 000 läroanstalter. De flesta av läroanstalterna erbjuder undervisning för såväl ungdomar som vuxna.

Vuxenutbildning präglas av stor mångfald och ges t.ex. vid:

- Universitet, yrkeshögskolor
- yrkesläroanstalter
- vuxenutbildningscenter
- specialyrkesläroanstalter
- medborgarinstitut
- arbetarinstitut
- yrkesinstitut
- folkhögskolor
- sommaruniversitet
- vuxengymnasier
- studiecentraler
- idrottsutbildningscenter
- musikläroanstalter
- på arbetsplatserna eller på annat sätt i arbetsgivarens regi.
- en specialform av vuxenutbildning är den arbetskraftspolitiska vuxenutbildningen

Årligen deltar ungefär en miljon studerande i den vuxenutbildning som läroanstalterna i Finland arrangerar (exkl. arbetsplatsförlagd eller arbetskraftspolitisk utbildning)

Den vuxenutbildning som leder till en examen är kostnadsfri på samma sätt som motsvarande undervisning för unga.

Största delen av den övriga vuxenutbildningen är delvis avgiftsbelagd, men det finns också både avgiftsfria och företagsekonomiskt prissatta kurser och program.

Största delen av alla som deltar i vuxenutbildningen studerar vid sidan av sitt arbete.

Ett grundstudieblock omfattar 15-20 sv och ett ämnesstudieblock sammanlagt 35-40 sv, med viss variation från ämne till ämne. En studievecka (som motsvarar poäng i Sverige) är en studieprestation som kräver en arbetsinsats på i genomsnitt 40 timmar och innefattar t.ex. föreläsningar, muntliga övningar, skriftliga arbeten och litteraturstudier.

Metoder för vuxenutbildning inklusive öppna universitetskurser

Avancerad undervisningsteknologi gör numera studierna mindre beroende av tid och plats. Begreppet distansutbildning används inte i det finska språket. Kallas i stället, även på svenska i Finland, ”**flerformsundervisning**”.

Närundervisning erbjuds oftast på kvällar och veckoslut eller som intensiva studieperioder vid sidan av arbetet.

Olika metoder för flerformsundervisning har utvecklats med tanke på vuxenundervisningen. Under de senaste åren har i synnerhet studier via datanäten ökat.

Utvecklingen går mot mer varierande och flexibla arbetsformer och kurserna består av olika kombinationer av föreläsningar, självständiga arbeten, övningar, seminarier, gruppverksamhet av olika slag, video- och audiokonferenser, IT-stödda studier, studier via Internet, praktik och studiebesök.

En del kurser är traditionsenligt uppbyggda kring föreläsningar, litteraturstudier och tentamen.

Det Öppna Universitetet i Finland

Historik

England har varit ett föregångsland inom den öppna universitetsutbildningen.

De första föreläsningarna utanför universitetet hölls redan i slutet på 1800-talet för kvinnor som på den tiden inte hade rätt att studera vid universitetet.

År 1907 började Helsingfors universitet ordna fortbildning för folkskollärare

År 1912 grundades det första sommaruniversitetet i Jyväskylä.

På 1970-talet var ett sommaruniversitetsnätverk färdigutvecklat och ett system för öppen universitetsutbildning började planeras.

Samtidigt grundades fristående fortbildningsenheter vid universitetet, som anordnade undervisning på kvällstid. Denna var riktad till över 25-åringar. Kursutbudet bestod då främst av pedagogiska- och samhällsvetenskapliga ämnen.

Det öppna universitetet har sedan dess utvecklats från experiment till expansion.

År 1986 började man föra statistik som har visat att antalet studerande som utnyttjar öppna universitetskurser har ökat markant.

År 1993 sänktes åldersgränsen för att få delta i kurserna till 18 år.

Dagsläge

Det finns 20 universitet i Finland. 19 av dem erbjuder öppna universitetskurser.

Det öppna universitetet har som mål att **främja den utbildningsmässiga och regionala jämlikheten.**

Svenska handelshögskolan och Åbo Akademi står för huvudparten av det svenskspråkiga undervisningsutbudet. De övriga universiteterna har endast lite undervisning på svenska.

I Finland finns inte något särskilt öppet universitet som en egen organisation, utan universitetet ordnar utbildningen själva genom utlokalisering i samarbete med olika vuxenläroanstalter.

Utvidgningen och utvecklingen av vuxenutbildningen har varit snabbast inom den öppna universitetsundervisningen.

Fortbildning anordnas i olika former och av olika längd, allt från kortkurser till specialiseringsstudier omfattande 20-40 studieveckor.

Förutom universitetet finns det 29 yrkeshögskolor i landet, en högskola på Åland samt polisyrkeshögskolan.

Utbildningen är till största delen **avgiftsbelagd**. Avgiften till universitetet (Åbo Akademi) är 40 EUR för en kurs och 70 EUR för obegränsat antal. Ingen obligatorisk kåravgift finns.

För undervisningen uppbärs **olika avgifter beroende på universitet, studieform och läroanstalt**. En läroanstalt kan ta ut en mindre avgift utöver universitetsavgiften. Det öppna universitetet innebär en möjlighet för alla medborgare, oberoende av ålder och grundutbildning, att bedriva universitetsstudier.

Inga krav ställs alltså på de studerandes grundutbildning, men eftersom studierna följer undervisningsplanerna vid universitetet måste en god beredskap för studier finnas. **Den studerande bedömer själv sina förutsättningar.**

De äldres universitet är en verksamhet som tilltar inom det öppna universitetet.

Inom det öppna universitetet kan man **inte avlägga någon examen**, men studierna kan ingå i examen, om man i ett senare skede får rätt att avlägga examen.

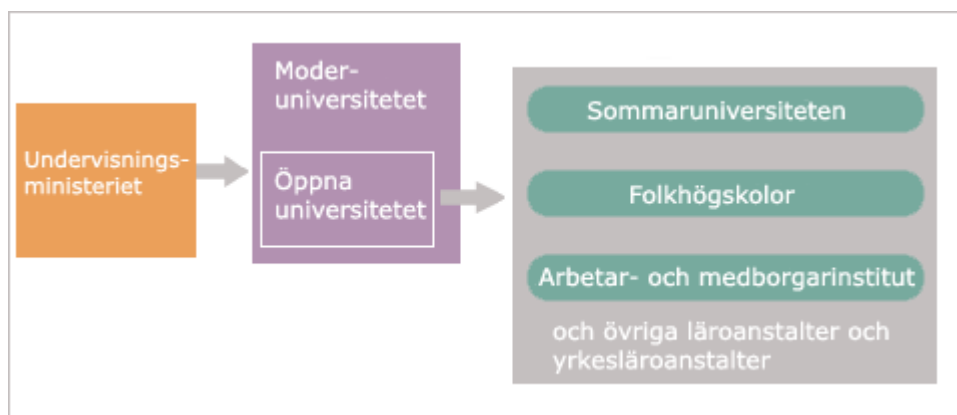
Det öppna universitetets grundprinciper kan sammanfattas i några punkter:

- det är en studieform – inget eget universitet
- det är öppet för alla – man får bedriva akademiska studier utan att vara inskriven vid något universitet
- undervisningen motsvarar grundundervisningen på universitetsnivå – samma nivå och kvalitet
- studierna ger ej examen – endast delar av den; motsvarar vanligen grund- eller ämnesstudier vid universiteten och de kan senare tillgodoräknas vid ev. universitetsstudier
- studierna ges till självkostnadspris
- undervisningen går huvudsakligen på kvällstid och på veckoslut – är deltidsstudier
- undervisningen ordnas av universiteten själva inom deras ämnesområden och i samarbete med utbildningsarrangörer för vuxenutbildning

De öppna universitetens undervisning arrangeras i samarbete med ämnesinstitutionerna vid universiteten. Den motsvarar till sina mål och kriterier den undervisning som meddelas vid institutionerna. Varje universitet har sina egna examensfordringar och undervisningsplaner.

De som har avlagt c:a 1/3 av examen inom öppna universitetet kan få studierätt till det ämnet. Gränserna för hur många studieveckor man måste ha från öppna universitetet för att komma in på en utbildning bestäms av universiteten själva och har på vissa håll sänkts till c:a 40-60 studieveckor.

De öppna universitetens samarbetsnätverk

Ovan en figur över samarbetsnätverket. Inom Finlands öppna universitet studerade år 2003 sammanlagt ca. 85 000 personer varav 76% var kvinnor.

Studiestöd. Studeranden har i regel inte rätt till statens studiestöd eller andra studiesociala förmåner. Kurserna räknas som allmänbildande och bedrivs på deltid. Undervisningen sker därför på kvällstid och under veckosluten för att så många som möjligt ska kunna delta.

Målgrupper. En typisk studerande vid öppna universitetet har traditionellt varit en c:a 30-40-årig yrkesarbetande kvinna. Motivationen att delta i kurserna har varit att klara av sina arbetsuppgifter, att avancera i sin karriär, att byta bransch, att få bättre lön eller att få formell behörighet inom sitt arbete.

Motivet till att studera inom det öppna universitetet varierar, men har främst varit:

- fortbildning för ökad yrkeskompetens
- en önskan att prova på universitetsstudier
- allmänbildning
- en väg till examen.

På senare år har en förändring skett i strukturen av studerande vid öppna universitetet.

Den andra, ”**nya**” **målgruppen** av typiska studerande är:

- arbetande i offentlig sektor och småföretag
- studerande
- arbetslösa unga, främst kvinnor.

Det öppna universitetet har blivit ett slags mellanetapp eller ”preppningsställe” för unga eller arbetslösa. Ny forskning har lyft fram fyra nya studerandeprofiler.

1. studerande som har karriär i fokus (fortbildning, få högre lön osv.)
2. studerande som har examen i fokus (både unga och vuxna studerande)
3. studerande som önskar förändring i sin nuvarande situation
4. livsstilsstuderande (studierna anses som ”livets salt”)

De öppna universitetsstudierna är också ett sätt att bekanta sig med de egentliga universitetsstudierna och förbereda sig för examensstudier. Det kan också kännas intressant att få pröva på nya studieformer eller bekanta sig med en ny inlärningsmiljö.

Studeranden kan fritt välja hur de studerar inom det öppna universitetet – om de avlägger en enskild kurs eller tar flera kurser med sikte på ett helt block eller en större helhet.

Det öppna universitetet har utvecklats till **den tredje vägen** till universitetsstudier vid sidan om de traditionella vägarna studentexamen och yrkesutbildning. På grund av denna utveckling har det öppna universitetets tre huvudsakliga uppgifter blivit att:

- 1) erbjuda en väg till universitetsstudier,
- 2) ge yrkesmässig tilläggsutbildning
- 3) erbjuda allmänbildande studier.

Samtidigt som studerandestrukturen har ändrats har även deltagarantalet stigit till den grad att man har blivit tvungen att begränsa det genom anmälningssordning, yrkesmässiga kriterier eller till och med urvalsprov. Detta är aktuellt främst vid de finskspråkiga öppna universiteten eftersom tillströmningen till dem är mycket större än till de svenskspråkiga.

Åbo Akademi

Det öppna universitetet vid Åbo Akademi startade år 1981 och har verksamhet i hela Svenskfinland. Det är ingen separat institution utan en *samarbetsorganisation* mellan utbildningscentralerna vid Åbo Akademi och olika vuxenutbildningsinstitutioner.

Vuxenutbildningen i dess olika former har ökat successivt vid Åbo Akademi sedan 1980-talet. Åbo Akademis andel av den universitetsbaserade vuxenutbildningen i Finland uppgår till ca fem procent.

Vuxenutbildningstrategier håller på att formuleras vid många universiteten.

Inom Åbo Akademis öppna universitet var följande ämnen populärast år 2002:

Åbo Akademi i Åbo:

företagsekonomi,
rättsvetenskap,
teologiska ämnen,
främmande språk,
psykologi,
religionsvetenskap / folkloristik,
svenska,
sociologi

Åbo Akademi i Vasa:

pedagogik,
vårdvetenskap,
utvecklingspsykologi
specialpedagogik
masskommunikation
statskunskap

Hinder och möjligheter

Några hinder:

Faktorer som begränsar möjligheterna att studera är ofta av socialpolitisk art. Ett konkret hinder för dem som studerar heltid vid det öppna universitetet är t.ex. finansieringen.

Studierna berättigar inte till statens studiestöd (studiepenning eller -lån) eller andra rabatter och förmåner som är avsedda för inskrivna universitetsstuderande. T.ex. studiebostäderna är främst avsedda för dem som studerar på heltid.

Avgifterna är mycket olika från universitet till universitet. Vissa finska universitet kan ha avgifter på upp till 400€ plus eventuella tilläggsavgifter från kursarrangörernas sida. En diskussion kring deltagaravgifterna och vem som skall betala dem är aktuell.

För arbetslösa gäller det även att se till att man inte studerar ”för mycket”. Rätten till arbetslöshetsersättning bestäms nämligen av huruvida man studerar på heltid eller deltid. Studier på deltid utgör i regel inget hinder för att få arbetslöshetsersättning. Studierna betraktas som en bisyssla om de omfattar högst tre studieveckor per studiemånad. Detta innebär att man kan

avlägga grundstudierna (15 studieveckor) i ett ämne vid öppna universitetet under ett läsår utan att gå miste om arbetslöshetsersättningen

Moderuniversitetet har en rädsla för att det öppna universitetet börjar konkurrera med den normala antagningen. Det finns en risk att det öppna universitetet av fakulteterna börjar uppfattas som en konkurrent som slukar en del av undervisningens knappa resurser.

Några möjligheter:

Det öppna universitetet borde dock ses som en möjlighet att erbjuda nya kurser och kurshelheter samt biämnestudier som inte annars erbjuds vid ifrågavarande universitet. Dessutom är en av uppgifterna att utveckla nya studieformer, vilket förverkligats t.ex. med hjälp av nya tekniska lösningar.

Det öppna universitetet har en allmänbildande funktion och fungerar som en inkörspport till universitetsstudier. Det har också visat sig vara en effektiv lösning till många branschers fortbildningsbehov.

Bidrar till moderuniversitetets studentrekrytering.

Universitetens samhällsservice eller den s.k tredje uppgiften har fått ökade anslag och en stor ny målgrupp är unga som studerar, tar ett mellanår eller är arbetslösa.

Utmaningar är bl.a.:

- att inför de kommande åren fortsätta virtualiseringen av kurser och att på andra sätt öka tillgängligheten för alla studerande. Öppna universitetet visar vägen.
- att säkerställa kvaliteten i både traditionella och virtuella kurser.
- att arbeta för att antagningskriterierna för den s.k. Öppna universitetsleden (vägen in till universitetet efter ett visst antal avklarade öppna universitetsstudieveckor) sänks till en mera realistisk nivå
- att utveckla studiehandledningen och det personliga stödet främst för virtuella kurser och de längre kurshelheterna
- att nå jämlikhet genom att t.ex få mera män och marginaliserade grupper med på öppna universitetskurser
- kommunernas ev. medverkan i finansieringen vid sidan om staten för att hjälpa de lokala arrangörerna att finansiera öppna universitetskurser.

Utvärdering:

Rådet för utvärdering av högskolorna genomförde under åren 2001-2002 en nationell utvärdering av den öppna universitetsundervisningen. I rapporten framför utvärderingsgruppen sina viktigaste rekommendationer för framtiden. De anser att parterna i samarbete borde utarbeta en nationell strategi och att verksamheten borde utvecklas som ett samarbetsnätverk till Finlands öppna universitet. Dessutom rekommenderar de att jämlikhet som princip skall styra hela verksamheten och att övergången till examensstudier skall underlättas. Kvalitetsarbetet borde systematiseras och förverkligas i nätverk och kvalitet och samlad kompetens stödas genom finansiering.

ECTS-poäng

Det s. k Bologna-avtalet kommer att innebära en förändring av den traditionella universitetsexamen med huvudämne, biämnena osv. I det nya systemet kommer en kandidatexamen att bestå av 180 poäng (ECTS) och en magisterexamen av 300 poäng. Denna förändring av hela universitetsstrukturen kommer naturligtvis att påverka även de öppna universitetet eftersom de är tätt sammankopplade med sina moderuniversitet. (ECTS-poäng införs fr.o.m. 2005 generellt i Finland. Inom Öppna Universitetet ges redan nu ECTS-poäng.)